

Практическая значимость. Результаты исследования позволяют усовершенствовать систему стратегического управления предприятиями за счет более предметного анализа общеэкономических процессов, выявления признаков прохождения этапов экономических циклов (кризисов), использование фактора времени для усовершенствования структуры и форм движения основного капитала; уточнение миссии предприятия в новых условиях, достижения на основе этого конкурентных компетенций.

Ключевые слова. Цикличность рыночных процессов, долгосрочное и среднесрочное планирование, стратегическое управление.

УДК 330.341.1:338.45(477)

*Латишев К.О.,
доцент кафедри маркетингу,
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Глобалізація, яка стала однією з визначальних характеристик сучасної світової економіки, ставить перед урядами багатьох країн проблемні питання пошуку нових форм і методів адаптації національного економічного та політико-правового середовища. Швидкі зміни факторів, які визначають конкурентоспроможність окремих фірм та цілих держав на світових ринках, динамічний розвиток глобальних відносин змушують уряди при формуванні умов економічного зростання дедалі більш активно звертатися до проблем забезпечення національної конкурентоспроможності у глобальному масштабі.

Важливим для підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки є перехід промисловості України на інноваційний розвиток. Залежність України від імпорту, надмірні масштаби якого обумовлюють вимивання в теперішній час з економіки країни величезних коштів в інтересах інвестування країн-імпортерів своєї продукції в Україну, унеможливають створення нових робочих місць, необхідних для забезпечення повної зайнятості робочої сили, та сприяння інноваційному розвитку секторів економіки України. Однак становлення країни, як високотехнологічної конкурентоспроможної держави, неможливе без впровадження новітніх технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми інноваційного розвитку національної економіки в цілому привертають увагу багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідників. Значний вклад щодо вивчення цих процесів внесли наступні вітчизняні вчені: С. С. Арутюнян [1], В. М. Геєць [2], В. А. Гросул [3], Н. В. Данік [4], А. В. Ключник [5], Г. І. Мерніков [6], Л. І. Федулова [7] та інші. Проте, розробка заходів щодо інноваційного розвитку економіки та формування його стратегічних напрямів в контексті трансформаційних перетворень економіки залишаються актуальними.

Постановка завдання. Метою дослідження є обґрунтування необхідності формування стратегічних напрямів інноваційного розвитку промисловості та виявлення проблем, що виникають у ході вирішення цього завдання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Досягнення науки і техніки визначають не тільки динаміку економічного зростання, але і рівень конкурентоспроможності держави у світовому співтоваристві. На жаль, Україні поки пишати нічим: її частка у світовому ринку наукомісткої продукції складає близько 0,3%, а частка інноваційної продукції – менше 5% від загального обсягу промислової продукції [5, с. 37].

Головна мета інноваційного типу розвитку полягає в отриманні максимального економічного ефекту від кожної одиниці впровадженого і перетвореного на товар винаходу та ідеї. Можна стверджувати, що в даний час в Україні державної інноваційної політики не існує. Разом з тим, інтелект і знання є одним з головних резервів країни, причому єдиним

відновлюваним ресурсом. Для його застосування у країні є головне – це освічені кадри та наука, але, на жаль, вони практично не використовуються, тому що немає внутрішнього попиту на інтелект і нове знання, немає інфраструктури, яка цей попит забезпечить.

Впровадження моделі інноваційного розвитку промисловості України суттєво ускладнює існуюча структура ВВП, бо головним джерелом валютних надходжень до державного бюджету залишаються гірничо-металургійний комплекс (32%), частково харчова та переробна галузі (25%), мінеральні продукти (10%), хімічна промисловість (8%). Власники цих виробництв до останнього часу фактично не здійснювали технологічну модернізацію промислових підприємств, оскільки й без цього мали певні конкурентні переваги на світових ринках за рахунок відносно дешевої робочої сили, сировини та енергоносіїв. У посткризовій економічній ситуації стан зовнішньоторговельного балансу української економіки лише погіршується, що підкреслює стратегічну безперспективність теперішнього місця України. Основна стратегія тих, хто контролюють ключові сектори української економіки, – збільшити свої прибутки, ігноруючи загальну деградацію національного господарського комплексу, зростаюче технологічне відставання, кризові процеси у науці та освіті [6, с. 141].

У розвинутих країнах світу показник приросту ВВП за рахунок впровадження нових технологій становить 60–90%, тоді як в Україні він складає менше одного відсотка. Хоча Україна за кількістю науковців входить до першої десятки країн світу [3, с. 77].

Таким чином, швидкість виходу України на сучасну траєкторію інноваційного розвитку залежить, насамперед, від збереження потенціалу галузевих науково-дослідних, проектно-конструкторських установ, оскільки вони відіграють головну роль в процесі матеріалізації інновацій. З Державного бюджету України фінансується ряд науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, пов'язаних з національною обороною та безпекою, за космічною та Чорнобильською програмами, окремими завданнями та програмами агропромислового комплексу та промисловості. Проте витрати за цими напрямками за останні роки були значно менші, ніж за розділом «Фундаментальні дослідження та сприяння науково-технічному прогресу», що суперечить потребам матеріалізації інновацій. Наслідком цього стало зменшення масштабів інноваційної діяльності за останні 13 років. Хоча з 2009 року спостерігається незначне підвищення інноваційної активності вітчизняних підприємств.

Структуру джерел фінансування інноваційної діяльності в Україні відображено в табл. 1.

Таблиця 1

Джерела фінансування інноваційної діяльності в Україні

Рік	Загальна сума витрат, млн. грн.	У тому числі за рахунок коштів, млн. грн.			
		власних	державного бюджету	іноземних інвесторів	інші джерела
1	2	3	4	5	6
2000	1757,1	1399,3	7,7	133,1	217,0
2001	1971,4	1654,0	55,8	58,5	203,1
2002	3013,8	2141,8	45,5	264,1	562,4
2003	3059,8	2148,4	93,0	130,0	688,4
2004	4534,6	3501,5	63,4	112,4	857,3
2005	5751,6	5045,4	28,1	157,9	520,2
2006	6160,0	5211,4	114,4	176,2	658,0
2007	10850,9	7999,6	144,8	321,8	2384,7
2008	11994,2	7264,0	336,9	115,4	4277,9
2009	7949,9	5169,4	127,0	1512,9	1140,6
2010	8045,5	4775,2	87,0	2411,4	771,9
2011	14333,9	7585,6	149,2	56,9	6542,2
2012	11480,6	7335,9	224,3	994,8	2925,6

Джерело: [8]

Аналіз джерел фінансування інноваційної діяльності свідчить про те, що протягом всього аналізованого періоду основним джерелом фінансування були власні кошти підприємств, обсяг яких набрав максимального значення в докризовий 2007 рік і становив майже 8 млрд. грн. За статистичними даними, до 2012 року цей показник так і не повернувся до показника 2007 року. В той час, як світова практика свідчить, що для фінансування інвестицій в інноваційну діяльність широко застосовуються саме позикові засоби, а не власні кошти підприємств. Обсяги іноземних інвестицій у 2011 році різко скоротилися. Як наслідок, обсяги фінансування інновацій за рахунок іноземних інвестицій зменшилися в порівнянні з 2009 роком на 96,2 %. В середньому на цей вид джерел припадало близько 3 % від загальної суми. Держава у фінансуванні інноваційного розвитку протягом досліджуваного періоду була доволі пасивною, за рахунок держаних коштів фінансувалося лише 1–2 % інноваційних процесів в економіці.

Стан інноваційної діяльності в Україні більшістю науковців визначається як кризовий і такий, що не відповідає сучасному рівню інноваційних процесів у промислово-розвинених країнах та потребам інноваційного розвитку. Стабільне скорочення реальних обсягів фінансування науково-технічного комплексу та відсутність дієвої державної науково-технічної політики не дають підстав для висновку про наявність реального підґрунтя для переходу до інноваційної моделі розвитку. Реформування науково-технічного комплексу побудовано за принципами частих змін цілей та завдань, без урахування загальновідомих факторів функціонування та розвитку науково-технічного потенціалу: активної та передбачуваної державної підтримки, формування попиту на наукові досягнення з боку реального сектора економіки, тощо.

За останні роки не було реалізовано заходів у рамках інноваційної політики щодо поліпшення бізнес-середовища, стимулювання компаній до інновацій, розвитку різних інструментів підтримки технологічної модернізації, однак за наявності окремих поліпшень зберігається фрагментарність і нестійкість загального прогресу в даній сфері. До ключових проблем у формуванні й реалізації державної інноваційної політики в Україні належать такі [7, с. 24]:

- недостатня якість бізнес-середовища, збереження нерозвиненості умов для справедливої конкуренції на ринках, а також за одержання державної підтримки;
- збереження значних бар'єрів для поширення в економіці нових технологій, обумовлених відсутністю державної технологічної політики й неефективним галузевим регулюванням, включаючи процедури сертифікації, митне і податкове адміністрування;
- недостатність зусиль регіональної й місцевої влади щодо поліпшення умов для інноваційної діяльності;
- взаємодія бізнесу й держави у формуванні й реалізації інноваційної політики поки що не має регулярного характеру, не забезпечує збалансованого вираження інтересів різних інноваційно-активних підприємств, особливо в нових секторах, що формуються;
- недостатня ефективність інструментів державної підтримки інновацій: обмежена гнучкість, нерозвиненість механізмів розподілу ризиків між державою й бізнесом, слабка орієнтованість на стимулювання зв'язків між різними учасниками інноваційних процесів на формування й розвиток науково-виробничих та технологічних партнерств.

В економіці України домінують низькотехнологічні галузі виробництва, які можна віднести до малонаукоємних галузей: добувна і паливна – 0,8–1 %; харчова, легка промисловість, агропромисловість – 1,2 %. У цілому домінує відтворення виробництва 3-го технологічного укладу (гірнична металургія, залізничний транспорт, багатотоннажна неорганічна хімія та ін.). Відповідно майже 95 % вітчизняної продукції належить до виробництв 3-го та 4-го технологічних укладів [1, с. 255].

Низький рівень наукоємності вітчизняного виробництва визначається не тільки дефіцитом коштів та недостатністю стимулів і пільг, але й структурою економіки. За умов збереження існуючої структури економіки навіть при збільшенні ВВП на 3–5 % за рік неможливо досягти її реального розвитку, тому що за існуючої структури економіки зростання ВВП на 1 % потребує ще більшого зростання витрат для цього. З метою досягнення необхідних позитивних змін в масштабах і динаміці зростання ВВП необхідно перейти до інноваційної моделі структурної перебудови економіки.

В Україні сконцентровано великий науковий потенціал, є багато відкриттів і винаходів, напрацьовано багато інноваційних проектів в ресурсозбереженні, в біотехнології, у лазерній техніці тощо. Необхідно визначити найбільш проривні напрямки, в які, у відповідності до критичної точки фазового переходу, можна мінімально додати інвестиції у вигляді ресурсів і відбудеться перехід в нову якість – в інноваційний рентабельний бізнес, який буде формувати інфраструктуру для інших сфер діяльності [5, с. 32].

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, можна стверджувати, що економіка України входить до стадії стагнації. В той час як традиційні чинники економічного зростання, які спиралися переважно на мобілізацію ресурсів, нагромаджених за тривалий період економічного спаду, практично вичерпано, належних зрушень в структурі економічної системи, які перевели б національну економіку в режим зростання, яке ґрунтується на інноваційному творенні нових ресурсів, поки що не відбулося. Враховуючи це, виявлено, що нагальною є проблема модернізації української економіки з метою підвищення технологічного рівня експорту та якісних характеристик вітчизняної продукції, яка постачається на внутрішній ринок, що необхідно для забезпечення конкуренції з імпортованими товарами не тільки за ціновими, але й за якісними характеристиками. Саме на виконання цього стратегічного завдання має бути спрямована інноваційна політика України.

Перехід до дієвої державної політики інноваційного розвитку України є одним із першочергових завдань державного управління. Обґрунтовано, що стратегія втілення цієї політики має здійснюватися на системній і послідовній основі. Всі учасники інноваційного процесу мають бути зацікавлені в поєднанні їх інтересів і зусиль у створенні і застосуванні нових знань та технологій з метою виходу на внутрішній і зовнішні ринки з високотехнологічною продукцією. У реалізації цієї взаємодії і створенні таким чином економіки, заснованої на знаннях, роль державної влади є стрижневою.

Бібліографічний список

1. Арутюнян С. С. Інноваційна складова нової моделі економічного розвитку України у посткризовий період / С. С. Арутюнян, Р. Р. Арутюнян // Вісник національного університету «Львівська політехніка». – 2010. – № 691. – С. 253-257.
2. Геєць В. М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку / В. М. Геєць ; НАН України, Ін-т екон. та прогноз. – К., 2009. – 864 с.
3. Гросул В. А. Проблеми інноваційної діяльності в Україні / В. А. Гросул // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2010. – № 1 (3). – Т. 1. – С. 76-82.
4. Данік Н. В. Інноваційний розвиток економіки України / Н. В. Данік // Інноваційна економіка : [всеукр. наук.-виробн. журнал]. – 2012. – № 2 (28). – С. 36-39.
5. Ключник А. В. Організаційно-економічне забезпечення залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки Миколаївської області / А. В. Ключник, М. Д. Бабенко // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2008. – Вип. 1. – С. 31-37.
6. Мерніков Г. І. Модернізація України і досвід Китаю / Г. І. Мерніков // Стратегічні пріоритети. – 2011. – № 3 (20). – С. 137-145.
7. Федулова Л. Концептуальні модель інноваційної стратегії України / Л. Федулова // Економіка і прогнозування. – 2012. – № 1. – С. 87-100.
8. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua/

References

1. Arutiunian, S.S. and Arutiunian, R.R. (2010), "The innovative part of the new model of economic development of Ukraine in the post-crisis period", *Visnyk Natsionalnogo universytetu "Lvivska Politekhnikha"*, no. 691, pp. 253-257.
2. Heiets, V.M. (2009), *Suspilstvo, derzhava, ekonomika: fenomenolohiia vzaiemodii ta rozvytku* [Society, the state's economy : the phenomenology of interactions and development], *Natstsionalna Akademiia Nauk Ukrayiny, Instytut ekonomiky ta prognozuvannya*, Kyiv, Ukraine, 864 p.

3. Grosul, V.A. (2010), "Problems of innovation in Ukraine" *Biuletен Mizhzhnarodnogo Nobelivskogo Economichchnogo Forumu*, no. 1(3), vol. 1, pp. 76-82.
4. Danik, N.V. (2012), "Innovative development of economy of Ukraine", *Innovatsiina ekonomika*, no. 2(28), pp. 36-39.
5. Klyuchnik, A.V. and Babenko M.D. (2008), "Organizational and economic support to attract foreign investment in the agricultural sector of Mykolayiv region", *Visnyk agrarnoi nauky Prychornomor'ia*, vol.1, pp. 31-37.
6. Mernikov, H.I. (2011), "Modernization of Ukraine and China's experience", *Strategichni prioriteti*, no. 3(20), pp. 137-145.
7. Fedulova, L. (2012), "Conceptual model innovation strategy of Ukraine", *Ekonomika i prognozuvannia*, no. 1, pp. 87-100.
8. "Official site of the State Statistics Service of Ukraine", available at: <http://ukrstat.gov.ua>.

Латишев К.О. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Мета. Метою дослідження є обґрунтування необхідності формування стратегічних напрямів інноваційного розвитку промисловості.

Методика дослідження. Для вирішення поставленої мети було використано наступні методи наукового пізнання: узагальнення та порівняння при відображенні стратегічних напрямів інноваційного розвитку промисловості; логічного та статистичного аналізу при визначенні джерел фінансування інноваційної діяльності в Україні; системно-структурного аналізу при виявленні взаємозв'язків між складовими формування й реалізації державної інноваційної політики країни; морфологічного аналізу при виявленні параметрів, що запобігають впровадженню моделі інноваційного розвитку промисловості країни.

Результати. Визначено, що на даний час економіка України входить до стадії стагнації. Обґрунтовано стратегічне завдання інноваційної політики України, яке полягає у необхідності модернізації її економіки з метою підвищення технологічного рівня експорту та якісних характеристик вітчизняної продукції для забезпечення конкурентоспроможності з іноземними виробниками. Доведено, що під час реалізації взаємодії учасників інноваційного процесу, який ґрунтується на створенні і застосуванні нових знань та технологій, з метою виходу високотехнологічної продукції на внутрішній та зовнішні ринки, роль державної влади є стрижневою.

Наукова новизна. Обґрунтовано стратегію втілення інноваційної політики, яка на відміну від існуючих, ґрунтується на системності та економіці знань, з метою виходу на внутрішній і зовнішній ринки високотехнологічної промислової продукції для підвищення її конкурентоспроможності.

Практична значущість. Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони можуть використовуватись промисловими підприємствами, зокрема галузі машинобудування, при просуванні продукції на нові зовнішні ринки та розширенні діяльності на існуючих ринках.

Ключові слова. Інноваційний розвиток, джерела фінансування, інноваційна активність, науково-технічний потенціал, нові технології, наукоємність.

Latyshev K.O. PROBLEMS AND PROSPECTS INNOVATIVE DEVELOPMENT OF UKRAINE'S INDUSTRY

Purpose. The objective of the study is substantiation of necessity formulating strategic directions of innovative development industry.

Methodology of research. To address this goal we used the following methods of scientific knowledge: a synthesis and comparison with displaying the strategic directions of innovation development industry, logical and statistical analysis in determining the funding of innovation activity in Ukraine; systemic-structural analysis to identify relationships between components of the development and implementation of state innovation policy; morphological analysis in identifying parameters that prevent the implementation innovative models of industrial development of the country.

Findings. It was determined that at this time Ukraine's economy is stagnating. Grounded strategic goal of innovation policy in Ukraine, which is the need to modernize its economy in order to improve the technological level of exports and qualitative characteristics domestic products to ensure competitiveness with foreign producers. It was proved that during the interaction of participants in the innovation process, which is based on the creation and application of new knowledge and technologies, in order to reach high-end products on domestic and foreign markets, the role of the government is a core.

Originality. Sound strategy for implementing innovation policies, which unlike the existing ones, based on the consistency and the knowledge economy, in order to enter the domestic and foreign markets high-tech industrial products to increase its competitiveness.

Practical value. The practical significance of the results is that they can be used by industry, including engineering, when promoting products to new foreign markets and expansion in existing markets.

Key words. Innovation development, funding, innovation activity, scientific and technical potential, new technologies, research intensity.

Латышев К.А. ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ПРОМЫШЛЕННОСТИ УКРАИНЫ

Цель. Целью исследования является обоснование необходимости формирования стратегических направлений инновационного развития промышленности.

Методика исследования. Для решения поставленной задачи были использованы следующие методы научного познания: обобщения и сравнения при отображении направлений инновационного развития промышленности; логического и статистического анализа при определении источников финансирования инновационной деятельности в Украине; системно-структурного анализа при определении взаимосвязей между составляющими формирования и реализации государственной инновационной политики страны; морфологического анализа при выявлении параметров, усложняющих внедрение модели инновационного развития промышленности страны.

Результаты. Выявлено, что на данный период времени, экономика Украины находится в стадии стагнации. Обосновано стратегическое задание инновационной политики Украины, которым является модернизация ее экономики с целью повышения технологического уровня экспорта и качественных характеристик отечественной продукции для обеспечения конкурентоспособности с иностранными производителями. Доказано, что во время реализации взаимодействия участников инновационного процесса, основанного на создании и применении новых знаний и технологий, с целью выхода высокотехнологической продукции на внутренний и внешние рынки, роль государственной власти является стержневой.

Научная новизна. Обоснована стратегия развития инновационной политики, которая в отличие от существующих, основана на системности и на основе экономики знаний, с целью выхода на внутренний и внешний рынки высокотехнологичной промышленной продукции для повышения ее конкурентоспособности.

Практическая значимость. Практическое значение полученных результатов заключается в том, что они могут использоваться промышленными предприятиями, а именно компаниями машиностроительной отрасли, при продвижении продукции на новые внешние рынки и расширении деятельности на действующих рынках.

Ключевые слова. Инновационное развитие, источники финансирования, инновационная активность, научно-технический потенциал, новые технологии, наукоемкость.